

STORTINGET

Representantforslag 30 S

(2017–2018)

fra stortingsrepresentant Une Aina Bastholm

Dokument 8:30S (2017–2018)

Representantforslag fra stortingsrepresentant Une Aina Bastholm om å fase ut bruk av miljøgifter i forbrukerprodukter

Til Stortinget

Bakgrunn

Miljøgifter kan føre til irreversible skader på miljø og helse. Hverken mennesker, dyr eller økosystemer er tilpasset en verden der skadelige stoffer sprer seg i stor skala til jord, vann og mat. For 60 år siden kunne det være seks–syv forskjellige skadelige miljøgifter i menneskekroppen. I dag finner man mellom 200 og 400. Barn som vokser opp i dag, eksponeres for langt flere miljøgifter enn de som vokste opp for én eller to generasjoner siden. Både det offentlige og næringslivet må ta langt større ansvar for å beskytte mennesker, natur og dyreliv mot farlige giftstoffer.

Forslagsstiller viser til at syntetiske stoffer som ikke brytes ned, ofte er svært anvendelige og tas i bruk i stort omfang. Menneskeheten har allerede lyktes i å redusere bruken og spredningen av en rekke miljøgifter gjennom både nasjonale og internasjonale tiltak, men samtidig introduseres nye stoffer, og man oppdager at flere stoffer kan ha skadelige effekter og akkumuleres i næringskjeder. Både forbud, merkeordninger og panteløsninger er virkemidler som kan tas i bruk i større grad enn i dag.

Forslagsstiller viser til at Stortinget i 2015 ba regjeringen utarbeide en handlingsplan for en giftfri hverdag, jf. Innst. 146 S (2014–2015) og Dokument 8:87 S (2013–2014). Handlingsplanen skulle inkludere tiltak mot

miljøgifter både nasjonalt og internasjonalt, tiltak for økt tilsyn og kontroll, forbrukerinformasjon og bransjedialog. Selve handlingsplanen ble lagt frem i desember 2015¹, men inneholdt etter forslagsstillers mening i liten grad nye konkrete forpliktelser. For noen miljøgifter er utviklingen positiv, mens andre stoffer som har svært alvorlige virkninger for miljø og helse, fortsatt øker i omfang, for eksempel siloksaner. For andre viktige stoffer, slik som triclosan og PFOA, har man ikke gode nok data. Det er derfor behov for at Stortinget vedtar en tydeligere bestilling til regjeringen.

Forslagsstiller viser videre til at Miljødirektoratet har laget en liste over prioriterte miljøgifter det er viktigst å bekjempe.² Målet er at bruken av disse skal stanses innen 2020. I 2016 ble det lagt frem en rapport som viser at den viktigste grunnen til bekymring knytter seg til økningen i bruken av miljøgifter i produkter som importeres til Norge.³ For å sikre at 2020-målene nås mener forslagsstiller at innsatsen må skjerpes på flere områder og for flere stoffer.

Forby de farligste miljøgiftene

Norske myndigheter arbeider allerede på internasjonalt nivå for å forby en rekke stoffer i henhold til REACH-direktivet. Dette er et svært viktig arbeid som må trappes opp ytterligere. Å oppnå enighet om internasjonale forbud mot ulike miljøgifter kan imidlertid være et tidkrevende arbeid. Derfor bør Norge gå foran og innføre nasjonale forbud mot miljøgifter som kan utgjøre en

1. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/et-miljo-uten-miljogifter/id2467443/>
2. <http://www.miljostatus.no/tema/kjemikalier/prioritetslisten/>
3. <http://www.miljostatus.no/nasjonale-mal/4.-forureining/mal-4.3/utsleppsmengder-og-reduksjonar-av-dei-prioriterte-kjemikala-prioritetslista/utsleppa-betydeleg-reduerte-men-framleis-gjenstarnokre-utfordringar/>

risiko for mennesker og miljø. Forslagsstiller mener at folk ikke bør utsettes for potensielle helseskader fra miljøgifter i påvente av et internasjonalt regelverk hvis Norge har muligheten til å ta grep på hjemmebane først. Norge har tidligere forbudt produkter som på det aktuelle tidspunktet har vært tillatt i EU. Dette kan gjøres også for andre giftstoffer. Forslagsstiller mener derfor at regjeringen raskest mulig bør iverksette et forbud mot miljøgifter med betydelig helserisiko. To eksempler på slike miljøgifter er perfluorerte stoffer og triclosan.

Perfluorerte stoffer

Perfluorerte stoffer (PFAS-er) er en gruppe organiske stoffer med mange nyttige egenskaper, men som dessverre også er svært helse- og miljøskadelige. Miljødirektoratet skriver blant annet at stoffene oppkonsentreres i næringskjeden, og at de er giftige ved gjentatt eksponering og kan gi fosterskader hos pattedyr. Det finnes også studier som viser at stoffene kan være kreftfremkallende, ifølge Miljødirektoratets nettside miljøstatus.no.⁴

PFAS-er har vært brukt både i industrielle prosesser og forbrukerprodukter siden 1950-tallet. PFAS-er, inkludert PFOS og PFOA, kan for eksempel brukes for å gi produkter vann- og smussavstøtende egenskaper. De brukes derfor blant annet ved impregnering av tekstiler, i matemballasje, i stekepanner og kokekar og i skismøring.

Det er allerede iverksatt viktige og svært positive tiltak for å begrense bruken av visse typer perfluorerte stoffer. I 2013 innførte Norge et nasjonalt forbud mot PFOA, som er en undergruppe av perfluorerte stoffer. Miljødirektoratet har samarbeidet med tyske miljøvernmyndigheter i en årrekke om å utrede et generelt forbud for hele EU/EØS. Forbudet ble endelig vedtatt i 2016 og skal tre i kraft i 2020.

Forslagsstiller mener imidlertid at problemene knyttet til perfluorerte stoffer ikke er løst gjennom et forbud mot PFOA, som bare er en undergruppe av flere ulike typer perfluorerte stoffer. Ved kun å stanse bruken av en undergruppe av disse stoffene risikerer en blant annet at bruken av ett av disse stoffene erstattes med et annet skadelig stoff som tilhører en annen underkategori av perfluorerte stoffer enn PFOA. Det er derfor nødvendig å vurdere et nasjonalt forbud som omfatter flere typer perfluorerte stoffer, og forslagsstiller foreslår derfor at Stortinget ber regjeringen gjennomgå alle typer perfluorerte stoffer og iverksette nasjonale forbud mot disse raskest mulig.

Triclosan

Triclosan er et syntetisk fremstilt kjemisk stoff som siden 1960-tallet har vært anvendt i mange forskjellige typer produkter som middel for å drepe bakterier eller hindre oppvekst av bakterier. Forsøk har vist at bruken kan forårsake at bakterier blir resistente ikke bare mot triclosan selv, men også mot viktige antibiotika på grunn av kryssresistens.⁵ Mye tyder på at stoffet har liten eller ingen effekt i forbrukerprodukter, noe som gjør bruken enda mer meningsløs. Triclosan brukes blant annet i tannkremen Colgate Total og i deodoranter. En ekspertgruppe nedsatt av Folkehelseinstituttet anbefalte i 2014 at bruk av desinfeksjonsmidler (som triclosan) ikke lenger tillates brukt i kosmetiske produkter.⁶ Forslagsstiller mener at Norge bør innføre et nasjonalt forbud mot bruk av triclosan i forbrukerprodukter.

I tillegg mener forslagsstiller at regjeringen bør gå gjennom alle giftstoffene på Miljødirektoratets liste over prioriterte miljøgifter og vurdere om det er mulig å innføre nasjonale forbud i påvente av strengere internasjonal regulering. Et eksempel på et slikt stoff er bisfenol A. Etablering av nye nasjonale forbud vil forutsette at ansvarlige myndigheter tilføres økte ressurser.

Påby tydelig innholdsdeklarasjon på produkter som inneholder skadelige miljøgifter

Forslagsstiller mener at forbrukerprodukter som kan være skadelige, fortrinnsvis ikke bør selges i Norge. All den tid dette fortsatt skjer, bør en tydelig innholdsdeklarasjon være et krav for produkter som inneholder skadelige stoffer. Hvis et slikt krav skal etableres, kan det være naturlig å ta utgangspunkt i den såkalte SVHC-lista. Dette er en liste under det europeiske kjemikalierregelverket REACH over stoffer som gir stor grunn til bekymring for helse og/eller miljø.

Til tross for at de skadelige egenskapene til SVHC-stoffene er grundig dokumentert, tillates de brukt i en rekke ulike produkter uten at forbrukere i praksis har tilgang på informasjon om når vedkommende står overfor et produkt som inneholder slike stoffer. Typiske produktgrupper som er kjent for å kunne inneholde SVHC-stoffer, er blant annet klær, elektronikk, smykker, møbler, sko og byggevarer. For å ivareta de grunnleggende forbrukerrettighetene om trygge produkter og retten til informasjon må forbrukers tilgang til informasjon om skadelige stoffer i hverdagsprodukter styrkes betraktelig. Ved å sikre forbrukere tilgang til informasjon om miljøgifter i aktuelle produkter vil forbrukeren kunne beskytte seg mer effektivt mot uønsket eksponering for farlige stoffer. I tillegg vil slik informasjon kunne skape insentiver til utvikling av mer ufarlige pro-

4. <http://www.miljostatus.no/tema/kjemikalier/prioritetslisten/PFOA-og-andre-PFCs/>

5. https://www.mattilsynet.no/kosmetikk/stoffer_i_kosmetikk/triclosan/

6. <https://www.fhi.no/globalassets/migrering/dokumenter/pdf/2014-antibiotikaresistens.pdf>

duktalternativer hvor uønskede komponenter er faset ut.

Økt tilsyn og kontroll

Det er grunn til å frykte at det er mange produkter på markedet som bryter med det regelverket som allerede er etablert for å beskytte forbrukerne mot miljøgifter. I rapporten «Handlingsplan for en giftfri hverdag» (2015)⁷ fra svenske myndigheter, hvor den svenske kjemikaliehandlingsplanen evalueres, slås det fast at tilsynsmyndighetene gjennom økt innsats de siste årene har klart å femdoble antallet inspeksjoner. Det viser seg at 10 pst. av de undersøkte produktene i Sverige inneholder farlige kjemikalier i ulovlige mengder. Leker er urovekkende nok, sammen med elektronikk, de varegruppene hvor det oftest avdekkes ulovlige mengder av farlige kjemikalier. Svenske myndigheter konstaterer også i sin rapport at mange bedrifter har manglende kunnskap om gjeldende regelverk. Dette bekrefter viktigheten av at det settes av mer ressurser til tilsyn og kontroll med produkter på markedet og til arbeid overfor både industri og handelsleddet.

7. (<http://www.kemi.se/global/rapporter/2015/rapport-1-15-handlingsplan.pdf>)

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

for s l a g:

1. Stortinget ber regjeringen innføre et krav om at forbrukerprodukter som inneholder miljøgifter på prioritetslisten, skal pålegges å ha innholdsdeklarasjon på produktet slik at det blir enkelt å finne ut om produkter inneholder stoffer som kan skade helse og miljø.
2. Stortinget ber regjeringen arbeide for et nasjonalt forbud mot bruk av triclosan og alle typer perfluorerte stoffer i forbrukerprodukter som selges i Norge.
3. Stortinget ber regjeringen gå gjennom alle giftstoffene på Miljødirektoratets liste over prioriterte miljøgifter og vurdere om det er mulig å innføre nasjonale forbud i påvente av strengere internasjonal regulering.
4. Stortinget ber regjeringen trappe opp innsatsen for å kontrollere innholdet av miljøgifter i forbrukerprodukter som importeres til Norge, med mål om å mangedoble antall inspeksjoner.
5. Stortinget ber regjeringen pålegge offentlige innkjøpere giftfrie innkjøp slik at stoffer som står på Miljødirektoratets prioritetsliste, unngås.

10. oktober 2017

Une Aina Bastholm

